

Marek Přibíl: *Máchovy fragmentární a hypotetické autografy řazené k jeho literárním zápisníkům (textologické hledisko)*

(oponentský posudek disertační práce – 2. oponent)

Sluší se na začátek podotknout, že předkládaná disertační práce Marka Přibíla byla už vydána knižně (pod názvem *Iluze konstrukcí. Máchovy literární zápisníky*, v ediční řadě Varianty vydávané Ústavem pro českou literaturu). Už to předpokládá, že prošla dvojím vědeckým lektorátem (schvalujícím) a předtiskovou redakcí. Posuzujeme tedy práci, která byla v takřka identické podobě uznána jako vědecká monografie vhodná k publikaci a navíc je výsledkem mnohaletého úsilí.

V oblasti máchovské textologie se Marek Přibíl pohybuje dlouhodobě a patří v ní k předním odborníkům. V minulosti byl též lektorem nebo odborným redaktorem tří mých máchovských publikací; pro tuto službu jsem si ho nevybíral náhodou, ale s vědomím, že se v jeho osobě dostane mým textům akribického a maximálně kritického posouzení. Tyto dvě vlastnosti – akribie a vysoká míra (sebe)kritičnosti – myslím také vhodně charakterizují posuzovanou práci, resp. způsob a nasazení, s jakými byla napsána.

Práce se zabývá blíže neznámými hypotetickými prameny z okruhu Máchova *Zápisníku* (nikoli *Zápisníkem* samotným), jež editoři obvykle traktují jako nedochované, a pohybuje se tak, obrazně řečeno, v „hraničním pásmu“ máchovské textologie. Existující prameny, jako je třeba právě zmíněný *Zápisník*, mohl Přibíl brát v úvahu jen kontextově nebo typologicky. Tradiční pramenná kritika tak musela probíhat takřka výhradně na rovině prověřování sekundárních informací a nutně má v této situaci oslabenou metodologickou i argumentační oporu. Obtížnost úkolu, který si Přibíl uložil, je tím stále jenom naznačena: ve skutečnosti musel obezřetně hledat nejasnosti a možné logické nesrovnalosti ve stávajících hypotézách, uložených zejména v komentářích ke *Spisům Karla Hynka Máchy* v Knihovně klasiků a v dalších odborných pracích, trasovat stopy podkladů, jež vedly k formulacím těchto hypotéz v dnes známé podobě, ověřovat a pokoušet se doplňovat chybějící podpůrné údaje, byť leckdy zcela marginálního charakteru, i propátrat pokud možno podrobněji a lépe než starší badatelé základnu dochovaných pramenů, vždy s reálně hrozící alternativou, že celý výzkum nepovede k určitým a jednoznačným zjištěním.

Disertační práce Marka Přibila se specializuje na velice úzký výsek z máchovské textologické problematiky, kontextově však bere ohled i na nejrůznější související problémové oblasti. Je rozčleněna do čtyř dílčích studií, vzájemně argumentačně propojených a pokrývajících celou šíři zvoleného tématu. Mohu myslím v plném smyslu prohlásit, že Přibil ve své práci provedl generální revizi textologického poznání vztahujícího se k několika hypotetickým zápisníkům: tzv. *Malému sešitu*, jehož součástí měl být dochovaný *Náčrt Máje*, k tzv. *Villaniovskému sešitu* a dále k opisovým materiálům, údajně obsahujícím Máchovy výroky, které si Mácha hypoteticky mohl rovněž zapsat v nějakém prameni zápisníkového charakteru (konkrétně jde o část Hindlova opisu *Výtah ze všelikých výpisků a zaznamenání básníka K. H. Máchy* a opisy *Dodatků* k Sabinovu *Úvodu povahopisnému* z r. 1845, které jsou též zpřístupněny v příloze práce jako pečlivá diplomatická edice).

Nebudu se zde podrobněji věnovat obsahu jednotlivých studií,¹ jejichž problematika je založena z větší části na ověřování a zpracování souvztažnosti velikého množství jednotlivin, a omezím se na několik shrnujících poznámek. Základem Přibilovy kritiky tradovaných Máchových zápisníků je už skutečnost, že se tzv. „nedochovaly“ (resp. že v případě výroků z opisů se dochovaly v neautentické a zjevně fragmentární podobě), a je tak možné brát v pochybnost samu jejich historickou existenci – což Přibil v plné míře činí. Výsledky svého zkoumání shrnuje v závěrech: „Zpochybněna je pozice *Náčrtu Máje* jako fragmentu většího fyzického celku, charakter *Malého sešitu* jako zápisníku literární povahy, pozice *Dodatků* a Hindlova opisu O3cII jako materiálu reprodukcujícího obsah Máchových rukopisů a prezence jakékoliv fyzicky existující báze *Villaniovského sešitu*, který může být čistou fikcí“ (str. 173). Přibilova zjištění jsou tedy vesměs negativní, odmítající autentičnost nebo i vůbec existenci analyzovaných pramenů, jsou však formulována s velkou erudicí a obezřelostí, díky kterým působí takřka ve všech ohledech jako přesvědčivé.

Coby oponent Přibilovy disertační práce pokládám za svoji povinnost uvést i své výhrady a pojmenovat nedostatky práce. Je jich však velmi málo, navíc jde zpravidla o výhrady na rovině mého soukromého dojmu a přiznávám, že se mi formulují obtížně. (1) Strukturace argumentů mohla snad být přehlednější a názornější, takto totiž autorovy vývody místy působí jako velmi komplikované a čtenářsky nesdělné. Uznávám nicméně, že náročnost textu zde souvisí s faktem, že se jedná o specializovanou odbornou práci určenou úzkému okruhu

---

¹ Detailnější charakteristiku jsem publikoval v recenzi knihy *Iluze konstrukcí*: <https://kramerus.lib.cas.cz/view/uid:f239afc9-304e-4a4c-8a10-83ac1f84c78a?article=uid:a487e2cc-1c3c-4bc6-8816-2466d5ca71a2>

poučených recipientů, a sama o sobě není chybou. (2) Náznakem jsem se už zmínil o možné Přibilově neochotě vést svoji argumentaci směrem k tvůrčím hypotézám a k pozitivním zjištěním, jež se autor snaží nahradit (ostatně velmi úspěšným) zpochybňováním a vyvracením hypotéz starších badatelů. (3) Skepse k hypotetickým pramenům je plně na místě v jednotlivých případech, zde prezentovaných, nelze ji však paušalizovat, jak se Přibil někdy zdá činit – vždyť práce s hypotetickými prameny je v textologii často nutností, např. při sestavování stemmat. Avšak právě autorova vše pronikající skepse a kritičnost je tím, co jeho práci dodává nejvyšší kvalitu. Přibil neopominul snad žádnou příležitost k získání nových poznatků, ať už prověřováním platnosti těch evidovaných (či tradovaných), nebo lovem v neznámých vodách.

Z předchozích poznámek, jak doufám, jasně vyplývá, že práci Marka Přibila pokládám za výtečnou, objevnou a zřejmě vyčerpávající zvolené téma; její kvalita byla ostatně stvrzena vědeckou publikací. **Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako prospěl.**

K diskusi navrhuji následující témata: (1) Pokud se nemýlím, v práci není výslovně komentována žádná konkrétní metodologická koncepce, textologická ani jiná. Jakým způsobem pohlíží autor na textologickou teorii, např. v rozpětí zpřístupněném knižnici Varianty, resp. na její českou tradici (kritické výhrady vůči ní se v práci vztahují asi nejčastěji k osobě Pavla Vašáka)? (2) Jak autor hodnotí úlohu Karla Janského ve věci tradovaného tzv. *Villaniovského zápisníku*, resp. rozpor mezi dohledanými Janského soukromými a veřejnými výroky o něm? (3) Hypotetická otázka: Byla by v současnosti přínosná nová kritická edice Máchova *Zápisníku* a jak by případně bylo nejlepší ji pojmout? (Autor ví, že jej dlouhodobě pokládám za povoláního editora tohoto pramene.)

V Praze 16. 8. 2024

Mgr. Michal Charypar, Ph.D.